

A MAGYAR IRODALOM BELGA APOSTOLA

Dr. A. Cardyn

A magyar nemzet külföldi barátai között irodalmi munkásságánál és a magyar nemzetnek tett szolgálatainál fogva kimagasló helyet foglal el *Cardyn doktor*, az arschoti érseki St. Jozefcollege professzora. Ha valaki Belgiumban azok iránt érdeklődik, akik a magyar irodalomról, a magyar történelemről, magyar nemzeti életről kimerítő és tudományos felvilágosítást adhatnak, akkor a legelső helyen említik Cardyn doktort, aki számos könyvet irt a magyar irodalomról és számos magyar irodalmi művet fordított flamand nyelvre, ahogy a holland nyelvet Belgiumban nevezik. Egyik magyarbarát belga családnál egy alkalommal a modern magyar irodalomról indult meg a beszélgetés. A háziur és a háziasszony olyan tájékozottsággal beszéltek a magyar nemzet eredetéről, történetéről, különösen

pedig a magyar írókról, mintha legalább is valamelyik magyar középiskolában tettek volna érettségi vizsgát. A háziasszony legnagyobb meglepetésemre még a magyar himnusz első versét is elmondotta flamandul:

God zegen den Hongaar
Met blijdschap en geluk
Reik hen Uw helpende hand
Als zij te strijden hebben.

Tegenslag kwelt hen reeds lang
Breng nu beet' re tijden.
Want zij hebben reeds geboet
Voor toekomst en verleden...

Meg kellett kérdezni, hogyan, honnan ismerték meg a magyar irodalmat. És ekkor a szép ébenfa könyvszekrényből előkerült A. L. I. Sivrsky Overzicht van de Hongaarsche Cultuur és Dr. A. Cardyn De Hedendaagsche Hongaarsche Letterkunde c. könyve. Egy-két pillantás a fejezetek címeire (*Het realisme, Herczeg Ferencz, Het symbolisme in de dichtkunst, de nationale reaktie in de dichtkunst, Erdős Renée, Het hedendaagsch toonel stb.*) meggyőzött arról, hogy ezt a könyvet egy nagyműveltségű ember írta, aki töviről-hegyire ismeri a magyar irodalom alkotásait.

Meg kell vele ismerkedni! Ágaskodott bennem a gondolat. Egyik nap már nem tudtam visszatartani abbéli óhajomat, hogy ezt a kiváló magyarbarát, belga férfit megismerjem. Egyik magyarral elutaztam Arschotba. Hamarosan megtaláltuk a kollégiumot, de ott azzal fogadtak, hogy a professzor ur nincs itthon. A csalódás keserű vonásai kiültek az arcunkra. Tanakodtunk, mitevők legyünk, mikor a lépcsőházban feltűnt egyik kedves kollégája, aki betessékelt egy vendégszobába és beszélni kezdett a professzor urról... Látva nagy érdeklődésünket felszólított, menjünk fel a professzor úr szobájába. Eleinte titlkozott az udvariasság gondolata, de mikor azzal biztattak, hogy a tanár ur ezt nem veszi rossz néven és ott letehetjük a névjegyünket, elindultunk... Hosszu folyosókon keresztül egy kedves, komoly szobába értünk, amelynek legfőbb butorzatát a falak mentén húzódó könyvszekrények alkották. A beszélgetés folyamán egymásután kerültek az asztalra a magyar irodalom alkotásainak magyar és flamand kiadásai. A flamand kiadásokon mindenütt ezzel a sorral « fordította A. Cardyn... » Az idő eljárt... A kedves kollégiumi tanár elkísért az állomásig... Azóta szaladtak a napok, de egyre erősödött a vágy, hogy Cardyn professzort egyszer megszólaltassuk... Egyszer azután sikerült az alábbi nyilatkozatokat a szerény, de nagy írótól megszerezni. Eppen akkor, mikor *tíz esztendeje járja annak, hogy magyarokkal megismerkedett.*

— Ebben az évben lesz tíz esztendeje — mondja kifogástalan magyar kiejtéssel, mintha valami magyar professzor beszélne — hogy a magyarokkal, helyesebben mondva, magyar gyermekekkel megismerkedtem. Addig nem is igen tudtam, hogy a magyar kulturális élet milyen magas fokon áll, mert nem igen érdeklődtem Magyarországon. A gyermekek keltették fel érdeklődésemet. Rokonoknál, ismerősöknél látogatásaim alkalmával találkoztam velük. Udvariasságuk, közvetlenségük, kedvességük megkapta a lelkemet. A nyelvüket nem értettük, beszélni sem igen tudott velük senki, de velem együtt mindenki az első pillanatban megszerette őket. Azt gondolom, valami különös nemzeti varázs áradt ezekből a gyermekekből... Ettől kezdve sokszor ott voltam a gyermek-

vonatok érkezésénél és legtöbbször budapesti utaimat is gyermekvonattal tettem meg. Lehetetlen tollal leírni azokat a megható jeleneteket, amelyeknek a belga állomásokon és Budapesten a gyermekvonatok érkezésekor és indulásakor szemtanuja voltam. A belga szülők bucsuja épenugy megható volt, mint a magyar szülőké az állomásokon... Sokszor a belga szülők talán több könnyet hullataak a magyar gyermekért, mint édesszüleik...

— A magyar nyelvet könnyűből tanultam. Kont kis magyar-francia nyelvtanából tanultam az első szavakat. Később valaki kölcsön kérte tőlem a nyelvtant és amint a könyvekkel történni szokott, még ma sem érkezett vissza hozzám, pedig nagyon kedves emlékeim közé tartozik... Egyik budapesti utamon a Franklin Társulatnál megvettem *Thibaut Magyar Francia Szótárát* és sokszor azzal szórakozom, hogy ebben a szótárban böngészem a magyarizmusokat. Végtelen öröömre szolgált, mikor a gyermekekkel, a vonatokat kísérő magyar tanítókkal, tanárokkal,

Cliché Oblut. Bruxelles

A brugesi Szent Vér körmenet

papokkal, urakkal, hölgyekkel egy-két magyar szót válthattam. Természetesen, nehezen ment kezdetben a beszélgetés, de egyre bátrabb lettem s azon vettem észre magamat, hogy a magyar nyelven való beszélgetés számomra a legnagyobb élvezetet jelenti...

— A magyar irodalom után kezdtem érdeklődni. Az első magyar munka, amelyen átküzdöttem magamat, *Jókai Arany ember* c. műve volt. Ez után a szép könyv után jöttek *Petőfi, Arany, Gárdonyi, Herczegh Ferenc, Tormay, Gulácsy*, meg a többi magyar remekíró munkái... A magyar irodalomban olyan esztetikai értékeket fedeztem fel, amelyeket más nemzet irodalmában hiába keres az ember.

— Az első *irodalomtörténeti cikkemet* is *Jókairól* írtam a *Het Vlamsche Land* c. folyóiratban. A cikk nagy érdeklődést keltett, mert a magyar irodalom teljesen ismeretlen volt addig Flandriában. Az említett lap szerkesztőségén kívül a *Hooger Leven*, a *Dietsche Warande en Belfort* és más flamand lapok is kértek, hogy ismertessem a magyar

írókat. Hosszabb-rövidebb ismertetést irtam *Arany, Kemény, Petöfi, Madách, Erdős R., Tormay C., Sik S., Harsányi K., Mécs L., Gárdonyi G.* stb. irodalmi alkotásairól. Végül kiadtam Hongaarsche Letterkunde c. magyar irodalomtörténetet, amelyet nagyon felkapott a belga nép.

— Az irodalomtörténeti cikkeket Gárdonyi (A láthatatlan ember), Herczegh (Pogányok), Szabó M. (Felfelé), Erdős René (Az assziszibeli zsoldos), Tóth Tihamér pedagógiai munkái, Prohászka Ottokár gyönyörű vallásbölcseleti és misztikai művei követték. Ezenkívül sok más magyar irodalmi művet is átültettem flamand nyelvre. A flamand közönség örömmel fogadta a magyar művek fordításait. Egyik-másikat már másodszor is ki kellett adni. Legnagyobb példányszámban Tóth Tihamér (Reine Heugdrijpheid, De beschaafde Jongen, De Jongen met Karakter) művei keltek el. Egyik-másik kötet tiz-tizenkétezer példányban forog a flamand közönség körében. Nagyon szeretik Prohászka gyönyörű műveit is. Most dolgozom *Az Élővizek Forrása* c. elmélkedéseinek a fordításán, melyek *Bron van levende wateren* cím alatt fog megjelenni. Elhatározott szándékom, hogy a nagy magyar püspök és gondolkodó összes munkáit lefordítom flamand nyelvre.

— Négy alkalommal jártam Magyarországon. Mindig hosszabb időt, heteket töltöttem Budapesten, de jártam a Bakonyban, a Balaton vidékén, a Hegyalján, Veszprémben, Pannonhalmán, Szegeden, Debrecenben... Utazásaimból sok szép emléket őrzök, legszebb emlékem azonban a lovagias és vemdégszerető magyar nemzet szeretete, amelyet soha semmi sem fog elhomályosítani szívemben. Azt hiszem, azok, akik közelről ismerik a magyar népet, soha nem szűnő szeretettel szeretik... Nagyon sok jóbarátom, ismerősöm van Magyarországon, akiket szeretnék viszontlátni. Gyakran gondolok *Knebel Miklósr*a, a magyar gyermekek atyjára; *Rott Nádorra*, a szeretetreméltó veszprémi püspökre; *Kállay Miklósr*a a kiváló irodalomkritikusra, aki magyar irodalmi tanulmányaimhoz a legjobb irányítást adta; *Tábori Kornélra*, a ragyogótollu ujságíróra; *Láng Jánosra*, a bazilika lelkészére; *Rajnai Gáborra* a Vigszínház kiváló művésze; *Saly Lászlóra*, a központi szeminárium előjárójára; *Huszár Károlyra*, *Rottenbiller méltóságos urra*, az Országos Gyermekvédő Liga áldozatos lelkű vezetőire; leginkább pedig a halálában is felejthetelen *Neugebauer igazgatóra* és sok más szeretett magyar ismerősömrre. Sohasem felejttem el az áldott emlékü *Rákosi Jenőt*, aki egyszer dolgozó szobájában könnyes szemekkel *feitegette előttem azt az igazságtalanságot, ami Magyarországgal a világháború után történt.* Azt is hozzátette, hogy halála előtt szeretne még legalább egyszer Belgiumba utazni, hogy lássa azt a népet, amely annyi jót tett a magyar ifjúsággal... Mindig boldogsággal tölt el az tudat is, hogy részesülhettem abban a kitüntető kegyben, *hogy Steenockerzeelben kihallgatáson fogadott a daliás Ottó király* és vele magyarul cseveghettem a magyar irodalomról és a keserű magyar sorsról, amelyre el kell jönni a feltámadásnak!...

— Még ma is meghat az a szeretet és hála, amelyben a magyar családok és hatóságok minket belgákat részesítettek azért, mert a magyar gyermekeket otthonainkba fogadtuk. Budapesti megérkezésünkkor mindig meglepő és kedves fogadtatásban részesültünk, amit talán meg sem értelmeltünk. Mindig szeretetteljes szavakkal, zenével, virágokkal fogadtak...

Éreztük, hogy az a fogadtatás, amiből részünk van, nem külsőség, hanem igaz szívből fakad... Nem mondhatok el mindent, de engedje meg, hogy egy-két kedves eseményt visszaidézzek...

Legelső utamon történt (1926). Budapestről kirándultunk Debrecenbe. A debreceniek közül senki sem várt bennünket. Senkit sem ismertünk Debrecenben. A gandi De Mynk kanonokkal voltam. Az egy-egy szót, magam meg akkor még nagyon keveset tudtam magyarul. Tanácstalan-ságunkban megszólítottam egy urat és bemutatkoztam, mondván, hogy azok közül a belga papok közül vagyunk, akik a magyar gyermekek belgiumi üdültetésével foglalkoznak. Az illető ur azonnal a legnagyobb szívvelyeséggel ajánlotta, hogy kalauzol a városban. Egész nap velünk járt-kelt, minden debreceni látványosságot megmutatott s csak este tudtuk meg, hogy éppen hivatalába tartott, de a mi kedvünkért telefonon szabadságot kért utközből... Mikor nyugtalankodni kezdtünk, hogy egész napi távolmaradása kellemetlen következményekkel járhat... nyugodtan felelte: «Ha én holnap elmondom a főnökömnek, hogy szolgáltatokat tettem a mi kedves belga jötevőinknek, biztosan megdicsér azért, hogy önöket kalauzoltam.»

— Egy másik alkalommal egyik vidéki városból utaztam fel Budapestre Induláskor mindazok a gyermekek ott voltak az állomáson, akik már megfordultak Belgiumban. Annyi virágot hoztak, hogy nem fért el két karomban. Az egész vonatszakaszt telerakták virágokkal, úgyhogy Budapesten hordárokra kellett fogadnom, akik a virágokkal egészen megtöltötték a lakásomat!...

— Utóljára a Szent Imre év alkalmával (1930) jártam Magyarországon. A szép ünnepek felejthetetlen hatást gyakoroltak rám...

— Általánosságban az a benyomásom, hogy a magyar középosztály sokkal magasabb műveltségi fokon áll, mint a nyugateurópai középosztály, de azt gondolom, hogy igen nagy válaszfal van az ur és nem ur között... Szociálpolitikai téren, különösen pedig a szociális egyenlőség terén, még sokat kell az egyes társadalmi osztályoknak egymáshoz közeledni... Lehet, hogy az igazságtalan trianoni békeparancs következménye, de azért mégis sokat kell tenni az alsóbb néposztályok anyagi életszínvonalának emelése végett, mert egyébként nem lesz erős a magyar nemzet...

— Már igen sokat beszéltem! Most befejezésül csak annyit, hogy a gazdasági válságot le fogja győzni a magyar nemzeti akarat és összetartás. Mai nehéz sorsát nem érdemelte meg a magyar nemzet és mivel a jognak és igazságnak diadalmaskodni kell, szent meggyőződéssel hiszek Magyarorszáig feltámadásában!